

REVY

JANUAR-MARTS 2021 | Nr.1

Corona fylder ikke meget i dette blad. Til gengæld kan du læse om at bruge LEGO-klodser som redskab i processen med at udvikle en ny strategi. Læs også spændende tema om kildesøgning.

issn 1904-1969 revy mag.

ISSN 1904-1969
revy

Indhold:

- Brug LEGO i strategiprocesen
- Bestyrelsen tager ordet: Lukning af forskerdatabase
- #biblioteksblik
- Klædt på til kildekritik. Fem samtaler om fake news, kildesøgning og bibliotekernes ansvar
- Hjerneføde til lunsj: læserarrangementer i Bergen, Norge
- Mediestream – aviser
- Somme tider hjælper et skub. Digitale kurser på DTU
- Da lånerne var glade. Læserbrev, Aarhus Amtstidende, år 1900
- DEBAT: Corona forstærker uligheden på ungdomsuddannelserne

Skribenter

Louise Ahrenfeldt, Det Kgl. Bibliotek
Niels Bønding, Det Kgl. Bibliotek
Bertil F. Dorch, bibliotekschef, SDU
Aud Gjersdal, universitetsbibliotekar ved Universitetsbiblioteket i Bergen (Norge)
Marianne Bech Hansen, formand for GAEB
Jan Kjær, freelancejournalist
Ditte Laursen, Det Kgl. Bibliotek
Nicola Ravden, Det Kgl. Bibliotek
Annette Refn, forskningsbibliotekar, DTU
Tine Segel, formand for Forbundet Kultur og Information
Charlotte Wien, Head of Research, Professor2, Arctic University, Tromsø og SDU

Redaktion

Stefan Katić (ansvarshavende)
Cand.techn.soc. og journalist - redaktør REVY
katic6@gmail.com

Redaktionsgruppen:

Annette Refn, DTU Bibliotek
anre@dtu.dk

Nejra Hodzic Richter

Informationsspecialist
Københavns Universitetsbibliotek
neta@kb.dk

'NEVER
argue with
a **librarian.**
They **know**
too much.

Ida Fallentin (udtræder af redaktionsgruppen)
Udviklingskonsulent, KEA Bibliotek /
Københavns Erhvervsakademi
ldaf@kea.dk

Årsabonnement

4 numre for 400 kr. plus porto

Adresseændring

Meddelelser om adresseændringer og ekspedition
sendes til dffu@kb.dk

Afleveringsfrister

Nr. 2 apr-jun 2021 – deadline 15. april 2021
Nr. 3 jul-sep 2021 – deadline 1. juli 2021
Nr. 4 okt-dec 2021 - deadline 1. oktober 2021
Nr. 1 jan-marts 2022- deadline 3 jan.uar 2022
Aftalte manuskripter sendes til mail: katic6@gmail.com

Annoncepriser (ex. moms)

1 helside: 4.900 kr.

3 helsides annoncer: 10.000 kr.

Oplag: 1.200

ISSN 1904-1969

ISSN (online) 1904-1977

Årgang 43

Tryk: Kailow Graphic

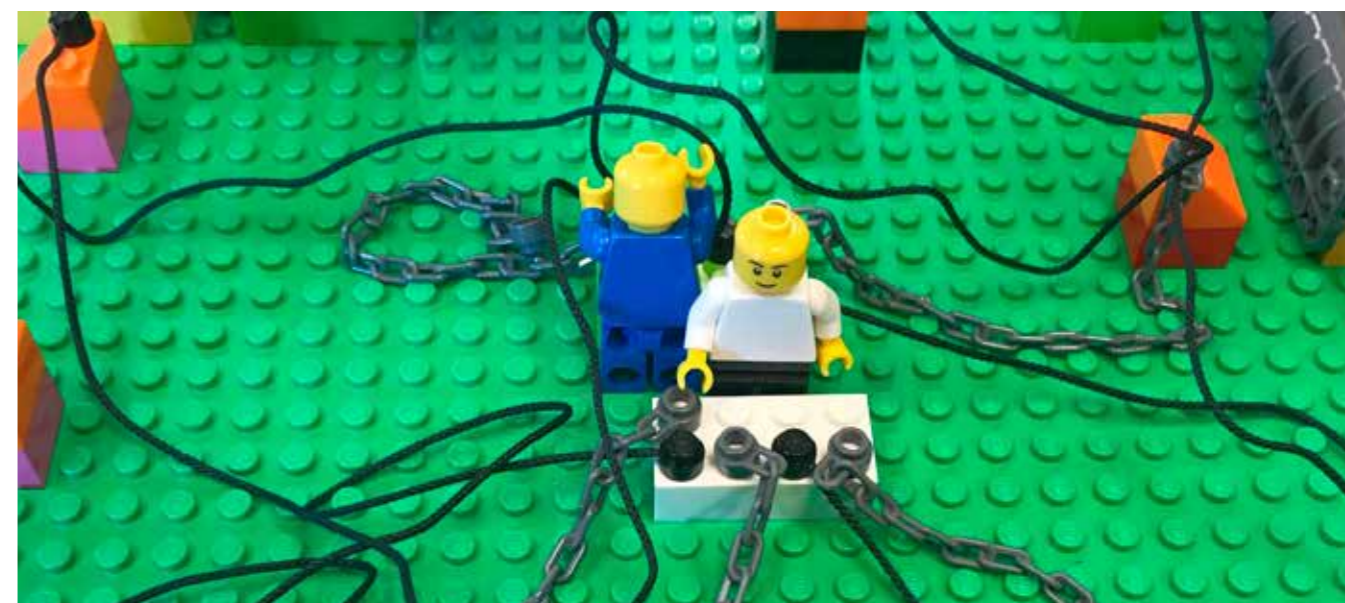
Grafisk design: Designbyggedde

Forside: Bronzeskulpturen "Forår" af Just Nielsen Sondrup på Ulrikkenborg Plads i Kgs. Lyngby. Foto: Stefan Katic

Af professor Charlotte Wien,
chw@bib.sdu.dk og
bibliotekschef Bertil F. Dorch, bfd@bib.sdu.dk

Alvorlig leg

Om at bygge en biblioteksstrategi i LEGO
- her får alle en synlig stemme

En metafor for en trussel: Den uforudsigelige og udefrakommende ødelægger.

Fotos: Charlotte Wien

Der var engang, hvor bibliotekernes formål kunne sammenfattes til, at de "skulle være bemanded af bibliotekarer og befolket af bøger og brugere". Dengang var det let at vide, hvilket mål man arbejdede frem imod: Der skulle være bøger på hylderne, bibliotekarer ved skrankerne og en tilpas velfungerende infrastruktur til at sikre, at brugerne var tilfredse.

Men for cirka 20 år siden begyndte en reformulering heraf. De neoliberalistiske strømme, der væltede ind over "Det globale Nord", førte en tænkning med sig om, at den offentlige sektor var ineffektiv, men kunne effektiviseres med de samme værktøjer, som man typisk benytter i den private sektor.

Fænomenet blev døbt New Public Management, og det skyllede som en tsunami ind over den akademiske verden i begyndelsen og midten af 00'erne.

Blandt de første synlige tegn var "Den Nye Universitetslov" fra 2003, hvor universiteterne blev omdannet til selvejende institutioner med en bestyrelse som øverste ledelse. Man fornemmer allerede her spejlingen af den private sektors logikker. Indtil da var begreber som 'strategi', 'markedsføring', 'konkurrence' og 'høgleindikator' fremmedord i den akademiske sektor, men med den nye universitetslov var Fanden løs i Laksegade: Pludselig skulle universiteterne i lighed med private virksomheder sikre, at forskerne ikke rendte i hver sin retning med deres frie forskningsfane højt hævet.

De skulle arbejde sammen for at sikre, at de enkelte universiteters produktionsmål blev nået. Der skulle gå en rum tid før Fanden også fandt helt ind til universiteternes hjerte: Til os – deres biblioteker.

Tid til en ny strategi

Men i dag er der vel næppe et større forskningsbibliotek i Danmark, der ikke har en strategi og som ikke studerer ind- og udlånstal, antal downloads og besøgstal. Der er vel næppe heller nogen af os, der ikke konstant kæmper for at udvikle og forfine de services, vi tilbyder til vores moderinstitutioners forskere, studerende og den brede offentlighed, og der er næppe heller nogen af os, der ikke allerede har udviklet og gennemløbet en eller flere strategiperioder.

Vores strategier ligger enten indbygget i vores moderinstitutioners strategi, eller også har vi vores egen, der ligger i forlængelse af moderinstitutionens. Strategier kommer og går og skal derfor med jævne mellemrum gennemgås og revideres. I 2019 var det Syddansk Universitetsbiblioteks tur. Den gamle strategi fra 2013 udløb i 2020, og derfor var det en god ide at komme i gang.

Der er det særlige ved Syddansk Universitetsbibliotek, at vi stadig har forskningsbibliotekarer med forskningsret ansat. Det er en kæmpe fordel, for det giver os mulighed for at lære nyt ved selvstudium, og at dokumentere de processer vi gennemløber. Derfor gav vi os i kast med at forske i, hvordan man udviklede en biblioteksstrategi, samt hvilke værktøjer, der er til rådighed. Det kom der nogle publikationer ud af og – selvfølgelig – en strategi. Hensigten med dette indlæg er at dele vores erfaringer, og den endelige proces med jer til inspiration for jeres fremtidige strategiarbejde.

Vi vil ikke berette om de fejl, vi begik undervejs og de omveje vi kom ud på, blot give jer opskriften på, hvordan vi i bakspejlet kan se, at det kan og bør gøres, og dermed give jer vores "best practice". Vi stiller os gerne til rådighed og instruerer i brugen af vores værktøjer, hvis det skulle have jeres interesse.

Trin 1: Skab en fælles ramme af viden og forståelse for nødvendigheden af en strategi

Strategier, der ikke har klangbund hos medarbejderne, har som regel meget

kort levetid. Skal strategiarbejdet give mening, må så mange som muligt inddrages i processen. At inddrage i processen kræver dog noget forarbejde: Der skal skabes en fælles referenceramme. Vi er – ganske enkelt – nødt til at etablere en fælles forståelse af hvad en strategi er, hvilket formål den tjener og hvad dens bestanddele er. På Syddansk Universitetsbibliotek løste vi denne del af opgaven ved at bede en af universitetets fremmeste forskere, der netop forsker i strategiproceser, professor Kurt Klaudi Klausen, om at forelæse for os over emnet: Hvordan laver man en strategi? Professoren præsenterede en række centrale begreber som vision- og mission statements og forklarede, hvorfor de var vigtige. Desuden redegjorde han for, hvordan forskellige analysetyper – som fx SWOT – kan bruges som forarbejde til udviklingen af en strategi. Det var lige op til sommerferien, så bibliotekets ledergruppe drog alle afsted på sommerferie med et eksemplar af Kurt Klaudi Klausens lærebog i strategi (se reference) som sommerferielæsning.

Trin 2: Afsæt tid og sted

Inden ferien havde vi aftalt at afsætte to hele dage til et strategiseminar for ledelsen, hvor vi skulle tegne rammen for strategiarbejdet. Vi havde vurderet, at det var vigtigt dels at have et par dejlige og gerne sjove dage sammen, dels at kunne fokusere på opgaven. Derfor havde vi lejet os ind på et kursuscenter i Sydsverige i to dage i august.

Desuden havde vi som forarbejde undersøgt, hvilke typer analyser og hvilke værktøjer, der kan understøtte forarbejdet til en strategi. I den forbindelse var vi blevet opmærksomme på et værktøj ved navn Lego Serious Play (LSP). Det indkøbte vi og det er siden indgået i bibliotekets samlinger, og er derfor til udlån efter særlig aftale.

På ledergruppens strategiseminar var det vigtigt også at have det rart med hinanden. Derfor holdt vi efter bedste svenske forbillede krebsegilde i en hyggelig Sydsvensk lystbådehavn.

Kort fortalt tager konceptet bag LSP-udgangspunkt i den såkaldte 80-20 regel: *At 80 procent af det, der bliver sagt ved møder, bliver sagt af 20 procent af de tilstedeværende.* Så når de 20 procent tror, at alle er enige, så er det muligvis kun dem selv, de er enige med. Det handler om forskellige personlighedstyper. De udadvendte snakker løs, mens de indadvendte ikke får et ben til jorden.

Mod slutningen af den første dag havde Forsknings- og Analyseafdelingen bygget en metafor for afdelingen. Selvom det ser meningsløst ud på et billede, gav det god mening for deltagerne.

Ideen med LSP er at ligestille de to ekstremer ved at skabe et nyt fælles sprog: Man bygger sine tanker i LEGO eller rettere metaforer herfor. Derefter forklarer man sine kolleger, hvad man har bygget og hvorfor, og endelig bygger man de forskellige metaforer sammen og skaber derved en samlet metafor for den (arbejds-mæssige) virkelighed, gruppen befinder sig i. Enhver LSP-session har disse tre bestanddele: Byg, del, sammenføj.

Man kan bruge alle slags legoklodser, man skal bare have nok af dem. Vælger man at arbejde med det særlige sæt, der er udviklet af LEGO til formålet, så indeholder det en masse forskellige enheder, der kan bruges til at forbinde de metaforer, deltagerne har bygget.

Undervejs i processen er der faser af koncentration, mens deltagerne bygger; af latter, når de præsenterer deres mere eller mindre vellignende metaforer for den velkendte dagligdag for hinanden, og endelig af følelsen af fællesskab, når metaforerne bygges sammen. Ofte munder de enkelte session ud i, at det går op for deltagerne, at de deler deres syn på organisationen, hvilket styrker sammenholdet.

Trin 3: Leg med LEGO

Vi brugte LSP i strategiarbejdet på flere niveauer i organisationen. Og vi blev – ikke overraskende – bedre og bedre til det undervejs. Det mest vellykkede gennemløb var, så vidt vi ved, i Forsknings- og Analyseafdelingen i forbindelse med udviklingen af del-

strategien for bibliotekets forskning. Derfor vil vi beskrive processen, som den forløb, dér.

Afdelingens 18 medarbejdere havde lånt en af SDU's kursuslejemænd i to dage. Vi havde købt ind og skulle lave mad sammen og om aftenen se film og nyde lidt god vin. Planen var desuden at bruge halvanden dag på at bygge i LEGO og en halv dag på at formulere mission- og vision-statements.

Først viste facilitatoren (Charlotte) en film om LSP (se referencelisten). Dernæst bad hun deltagerne om, som opvarmning at bygge deres drømmehus og herefter at forklare de øvrige, hvor-

for deres hus så ud som det gjorde. Til sidst skulle husene bygges sammen til deres drømmelandsby.

I den næste session bad facilitatoren deltagerne om at bygge dem selv som medarbejdere, dernæst om at dele og endelig om at samle bygningsværkerne. Herved havde vi skabt en metafor for vores arbejds-mæssige virkelighed.

Første øvelse med Lego Serious Play. Forsknings- og Analyseafdelingen fra Syddansk Universitetsbibliotek i dyb koncentration

I fire på hinanden følgende sessioner udførte vi herefter en SWOT-analyse (Strengths, Weaknesses, Opportunities & Threats). Vi byggede styrker, svagheder, trusler og muligheder, eller rettere metafor herfor, og forklarede hinanden, hvad vi havde bygget. I denne del af processen besluttede vi at afvige fra den vej, der er slagen i LEGOs koncept, idet vi i stedet for at bygge elementerne sammen forsøgte at bygge dem om. Tanken var at forsøge at se ind i fremtiden og at bygge svaghederne om til styrker og truslerne om til muligheder. Dem, som vi ikke kunne bygge om, indkapslede vi, byggede veje uden om eller broer hen over.

Særlig denne lille sidste finte viste sig nyttig, for det fik deltagernes opmærksomhed rettet mod fremtiden: Hvilke forhindringer skulle vi overkomme? Hvad stod i vejen for os? Hvad ville vi gerne opnå? Hvad kunne vi selv gøre?

Trin 4: Selve strategien

Med denne opmærksomhed på fremtiden og den fælles indsigt og forstå-

else, som byggeriet og delingen heraf havde skabt, var vi klar til at formulere vores forskningsstrategi. Den kan læses på dette link https://www.sdu.dk/da/om_sdu/sdus_profil/strategi og rykker man et trin op i emnehierarkiet på websitet, kan man på dette link https://www.sdu.dk/da/bibliotek/om_biblioteket/strategi læse Syddansk Universitetsbiblioteks overordnede strategi.

Vi kan varmt anbefale denne fremgangsmåde og som tidligere skrevet, så stiller vi os gerne til rådighed og instruerer i brugen af vores værktøjer og/eller faciliteter jeres strategiproces, hvis det skulle have jeres interesse.

Forskningsbibliotekar Lotte Thing Rasmussen forklarer, hvordan hun som medarbejder består af mange tandhjul, der passer ind i en kompleks organisation.

Referencer:

Kurt Klauði Klausen (2009): Strategisk ledelse – de mange arenaer. University of southern Denmark Studies in history and social sciences. Syddansk Universitetsforlag

Per Kristiansen and Robert Rasmussen (2014): Building a Better Business Using the Lego Serious Play Method. Wiley

Marco Rillo (2016): Lego Serious Play – Introduction. <https://www.youtube.com/watch?v=Ucn5QqhtxaU&t=79s>

Charlotte Wien og Bertil F. Dorch (2020): Using 'Lego Serious Play' to develop a Library Strategy. Paper presented at LIBER2020, Haag, Holland 22. jun-26. jun. <https://liberconference.eu/LIBER> (præsentation)

Charlotte Wien (2019): Quo Vadis: A comparative study of Vision statements from 17 Academic Libraries. Paper presented at the 10th Qualitative and Quantitative Methods in Libraries International Conference - European University Institute, Firenze, Italien 28-31 may. <http://qqml.org/event/qqml2019/>

Charlotte Wien (2019): New public management and the house of human knowledge. Paper presented at the Innovative Library in a Digital Era – Conference in Jasna, Slovakiet 8-9th April <http://ilideconference.schk.sk/>

Database lukket uden varsel

BESTYRELSEN TAGER ORDET

DFFU-bestyrelsen kan konstatere, at vi fortsat er i en nedlukningsperiode for alle danske fag- forsknings- og uddannelsesbiblioteker. Vi gør alle alt det bedste, vi har lært for at holde det hele kørende og yde den bedst mulige service til vores mange ihærdige forskere og studerende, som har brug for os og vores biblioteker.

Vi kan samtidig konstatere, at nedlukning også forekommer på specifikke dele af områder inden for vores virke. Således kunne man konstatere, at der i den første uge af det nye år var sat en ny forside på Den Danske Forskningsdatabase med information om, at databasen var lukket. I alle ender af fag-fællesskabet lød der undren over den pludselige lukning. I DFFU's bestyrelse spurgte vi hinanden, om der var en kommunikation, vi alle havde overset. Nej, det var der ikke.

Den Danske Forskningsdatabase blev lukket uden der på nogen måde, hverken var blevet orienteret om det eller sket inddragelse af den store del af uddannelses- og forskningssektoren, en sektor som rent faktisk brugte den database både i forsknings- og i undervisningsøjemed.

Inklusiv en liste med links til de danske forskningsinstitutioner.

DFFU har henvendt sig til Uddannelses- og Forskningsstyrelsen for at gøre opmærksom på vores undren over den udeblevne information før nedlukningen. Vi har fået et svar retur, der udelukkende tilkendegiver tekniske udfordringer som årsag til lukning og en fortrøstning om, at vi kan se på hjemmesiden, hvad der i øjeblikket tilbydes af enkeltstående databaser samt at man naturligvis søger at inddrage universiteterne og øvrige relevante interessenter i udviklingen af, hvad man kalder en ny portal.

Dette møder du i øjeblikket i stedet for at kunne søge i Den Danske Forskningsdatabase:

www.forskningsdatabasen.dk	
I januar 2021 ophørte Den Danske Forskningsdatabase som en samlet søgetjeneste for danske forskningsinstitutioners lokale forskningsdatabaser.	In January 2021, the Danish National Research Database was discontinued as a joint search service for the local research databases of the Danish research institutions.
I 2021 vil Uddannelses og Forskningsstyrelsen undersøge, hvorledes der på ny kan skabes et samlet overblik over danske forskningsresultater. Nyt om dette vil blive tilføjet denne webside. Man kan skrive sig på en nyhedsliste her .	During 2021, the Danish Agency for Higher Education and Science will review, how a new overview of the results of Danish research may be established. News in that relation will be added to this web page. You may sign up to receive news here .
I mellemtiden kan man på OPERA-projektets NORA prototype finde overblik over og tentative analyser af de seneste års danske forskning.	In the meantime, the NORA prototype of the OPERA project may provide an overview and tentative analysis of the recent years.
For universiteterne fortsætter høsten af lokale data til såvel Open Access Indikatoren som den Bibliometriske Forskningsindikator som hidtil.	For the universities, data will continue to be harvested for the indicators: The Open Access Indicator and The Bibliometric Research Indicator .
Nedenfor bringes en liste med links til de danske forskningsinstitutioners lokale forskningsdatabaser.	Below you'll find a list with links to the local research databases of the research institutions.

#biblioteksblik

No more bulls**t. Men hvem afgør, hvilke oplysninger, der er noget komog?

Klædt på til kildekritik

Af Jan Kjær,
Better-World.dk

Falske nyheder og misinformation er kommet for at blive. Men klæder vi de unge godt nok på til kildekritik? Og hvad kan DFFU gøre. Det sætter REVY under lup i dette nummer.

Hele verden så til i forbløffelse og vantro, da tusinder af amerikanere i starten af januar stormede Capitol Hill i Washington DC, masede sig op ad trapperne, ind gennem døre og vinduer til det amerikanske demokratis helligste haller.

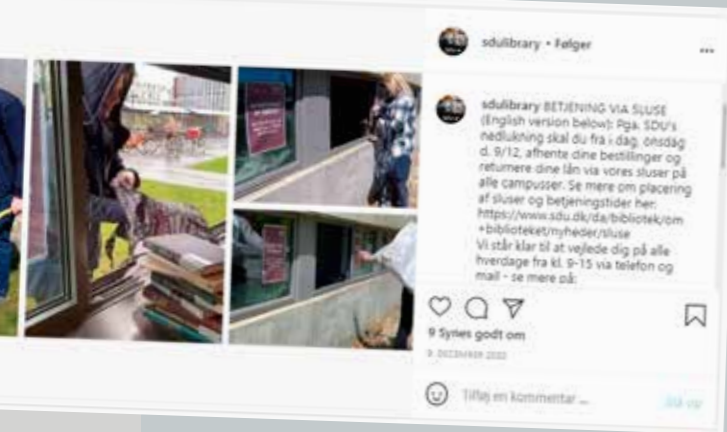
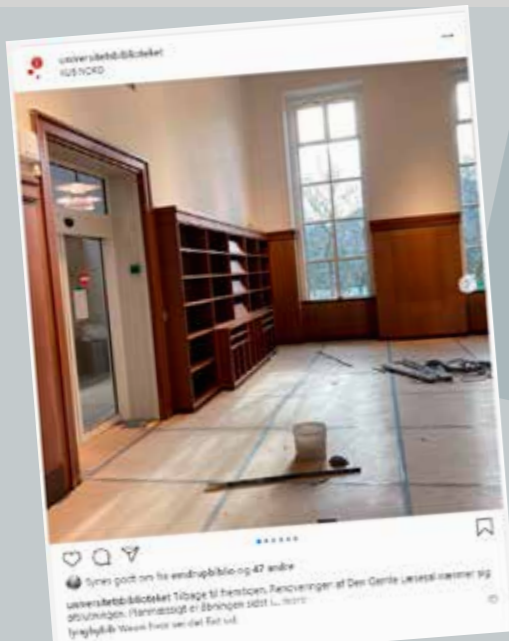
De var overbeviste om, at demokraterne havde snydt ved valget og frataget Trump valgsejren, og præsidenten var deres hovedkilde til denne misinformation. Selvsamme præsident, der i tide og utide har kaldt alt, der ikke passer i hans optik for "fake news". Men der var ingen fakta til at underbygge, at der havde været valgfusk.

Falske nyheder, eller rettere misinformation og desinformation (se faktaboks side 20), kan få store konsekvenser.

I dette tilfælde flere dødsfald og et lavpunkt for amerikansk demokrati.

Vi - danskerne - er gode til at spotte falske nyheder. Syner vi selv. En europæisk undersøgelse fra 2018 (Fake news and disinformation online) viser, at 87% af danske voksne har "stor eller nogenlunde" tillid til, at de kan afsløre falske nyheder. I eksempelvis Spanien er det tilsvarende tal 55%, og for EU som helhed 71%.

Er vi så gode til kildekritik. Og klæder vi de unge godt nok på? Forsknings- fag- og uddannelsesbibliotekerne står helt centralt, når det kommer til at uddanne unge til at søge og vurdere kilder. Undervisere på de videregående uddannelser brokker sig rutinemæssigt over at få nye studerende ind, der - mener de - ikke er klædt godt når på fra gymnasiet på den front. REVY tager tyren ved hornene og dykker ned i kildesøgnings-substansen. Passer det, at de unge ikke kan søge og vurdere kilde? Hvad gør DFFU'erne? Hvad siger gymnasieeleven, lektoren, studiecenterlederen DFFU-formanden og medieeksperten?

DFFU på sociale medier

Vi samler billeder på Instagram. Enten fra bibliotekerne eller fra private brugere. Her er en vifte af redaktionens hjemlige DFFU-favoritter. Plus et par udenbys...

Brug #Biblioteksblik - hvis du vil ses af os

’Jeg er nok lidt mere naiv og har stolet meget på Facebook og de andre sociale medier.

GYMNASIEELEVEN

Rasmus Flarup er 19 år og går i 3.g på HTX på Aarhus Gymnasium, Aarhus C.

Han skelner mellem to forskellige ”påklædninger”, når det handler om kildekritik til at spotte misinformation og fake news: Den faglige og den private.

”Når det skal bruges i undervisningen til opgaverne, føler jeg mig godt klædt på, for jeg har fået meget uddannelse i det lige siden folkeskolen. Her lærte jeg at genkende fake news på forskellige træk, blandt andet overskriften”, forklarer Rasmus.

Dette arbejde med kildekritik blev ført videre i gymnasiet.

Sænker paraderne

”Det at finde ud af, om det har rod i noget fagligt, eller bare er en noget fis, har jeg lært i Idehistorie,” siger han og fortsætter: ”Man lærer bedst ved selv at opleve det, ved for eksempel at se artikler baseret på viden.

Så fagligt en kompetent intro. Anderledes svært forholder det sig i forhold til det private.

”Det handler ikke så meget om artikler. Der synes jeg, jeg er god til at skelne mellem dem, der er troværdige og dem, man ikke kan stole på. Det er mere på de sociale medier, når der her dukker nyheder og andet op, er jeg slet ikke indstillet på samme måde, som når jeg er i gang med en opgave,” forklarer Rasmus.

Han har venner, der er mere kritiske i hverdagen.

”Jeg er nok lidt mere naiv og har stolet meget på Facebook og de andre sociale medier.

Foto: Privat

Det er er ikke noget jeg er blev dannet til i skolen eller gymnasiet. Det er noget jeg selv har måttet tage ved lære af ved mine fejl. Selv at blive god til.”

Ufatteligt nemt at forfalske

Ved stormen på Capitol Hill så Rasmus et opslag på Facebook, hvor billedet var taget fra Twitter, som var skrevet af en politisk kommentator. Fyren havde lagt en pressemeddelelse op fra en kæde af restauranter, der havde taget afstand fra demonstranterne. Problemet var bare, at opslaget var det pure opspind.

”Jeg gik ind på både kommentatorens og restaurantkædens Twitter. Der var ingenting! Jeg har nu oplevet for mange gange, at der er forfalskning af opslag på Facebook og andre sociale medier. Noget der virker helt skørt. Helt vildt sjovt. Og så viser det sig, at de ikke selv har lagt det op. Det er ufatteligt nemt med Photoshop og andre programmer at forfalske screenshots. Det er noget jeg har fundet ud af siden hen. Jeg er klart blevet mere kritisk.”

Google Scholar

På Rasmus’ gymnasium er der intet bibliotek, da der ikke er krav til det på ungdomsuddannelserne, så han er henvist til databaser og andre biblioteker. Til sin hovedopgave i 3G. benyttede han anti-plagiat-programmet Google Scholar og kildekritik som metode for at sikre, at det var validt.

”Jeg har også arbejdet med et emne, som der ikke er skrevet så mange artikler om. Derfor nemmere på Google Scholar. Det handlede om kognitive virkemidler i et computerspil og hvordan spilleren blev påvirket til at få bestemte følelse og foretage specifikke handlinger,” forklarer Rasmus.

’Man kan selv finde så meget i dag. Det gør det ikke nemmere...

Foto: Ditte Smith

STUDIECENTERLEDEREN

Ud over at være næstformand i GAEB (Gymnasiernes, Akademiernes og Erhvervsskolernes Biblioteksforening), er Hanne Tingleff også studiecenterleder og uddannelsesbibliotekar på Frederiksborg Gymnasium og HF, et stort stx-gymnasium i Hillerød. Her har de både prioriteret at have et bibliotek og forsøge at klæde eleverne ordentligt på til kildekritik og informationsøgning.

Som studiecenterleder blev Hanne sat til at være tovholder på gymnasiets strategi for digital dannelse, som sidste gymnasierreform lagde op til.

I Hillerød lagde de sig fast på en strategi med tre dimensioner: Den socio-emotionelle dimension (om blandt andet de sociale medier), den kognitive dimension (om søgning på nettet, heriblandt falske nyheder) og den tekniske dimension (programmer og lignende).

Som uddannelsesbibliotekar og studiecenterleder har Hanne Tingleff en vigtig rolle i hver eneste af de 51 klasser på gymnasiet.

Inden eleverne går gang i gang med den årlige store skriftlige opgave gennemgår eleverne et søgekursus, hvor de lærer at finde supplerende materiale, ekstra kilder og yderligere baggrundsstof. For hvert år bliver der bygget ovenpå efter et progressions-skema.

Dyre databaser

Jo længere frem i gymnasieforløbet, jo flere databaser bliver eleverne præsenteret for.

”Mange databaser er dyre, så skolen har ikke råd til så meget på den front,” siger Hanne.

”Jeg prøver at sætte eleverne op til opgaverne og forankre informationsøgning i hele processen. At forklare dem, at en god opgave bygger på gode kilder. Frem for en ren Google-søgning skal de bruge databaser og andre kilder, og vi forventer, at de bruger dem,” siger Hanne Tingleff og fortsætter: ”Det er min pind. Det er ikke nødvendigvis sådan det sker på andre gymnasier.”

Det manglende lovkrav om biblioteker på ungdomsuddannelserne gør, at det som er hjertet og omdrejningspunktet på nogle skoler, bliver nedprioriteret og nedlagt på andre.

I forhold til kildekritik er studiecenterlederen selv kritisk: ”Kildekritik ligger mest i fagene historie, engelsk, dansk og samfundsfag. Alle fag skal i princippet arbejde med den, men tiden er knap. Medmindre der står direkte, at man skal arbejde med kildekritik, bliver det ofte valgt fra,” forklarer hun.

Det skulle prioriteres meget højere, hvis det stod til studiecenterlederen og bibliotekaren.

Hvad står der på Wiki?

”Jeg ville gøre det til en vigtig del af opgaveløsningen at få styr på, hvor oplysningen kommer fra. Lærerne skulle give eleverne point for at indsamle information forskellige steder - artikler, bøger - og ikke kun Wikipedia.”

Hun underviser også eleverne i, hvordan man laver en korrekt litteraturliste, hvorfor man skal lave den, hvordan den opbygges og hvilke elementer man skal huske at have med.

”Fem opslag fra Wikipedia bare markeret med URL – det er bare ikke godt nok. Jeg kunne tænke mig, at man i de forskellige fag gik lidt dybere i forhold til, hvor vi får vore informationer fra. Det er ikke sikkert, at det er forkerte oplysninger man får ved at Google. Men hvor fandt du det henne? Hvem står bag det site? Det kunne godt gøres lidt oftere,” siger Hanne Tingleff og fortsætter:

”Man kan selv finde så meget i dag. Det gør det ikke nemmere. Nu er det op til eleverne selv at udvælge de gode materialer. Det må vi klæde dem bedre på til at gøre. Både i forhold til som dygtige studerende at løse opgaver med valide og troværdige kilder i det videre forløb på uddannelserne, men også i forhold til det at være borgere i et demokratisk samfund. I privaten er det også vigtigt, at man er kritisk.”

I løgnens tidsalder

På gymnasiet i Hillerød har de fået et gratis sæt af minibogen ’Den der råber lyver,’ med undertitlen ’mediebrugerens manual til løgnens tidsalder,’ skrevet af journalist Lea Korsgaard.

Titlen har gjort indtryk på Hanne Tingleff.

”Det er selvfølgelig ikke altid et sandt udsagn, men man kan tænke over hvad det betyder. Hvorfor har nogle så stort behov for at råbe højt?” spørger hun.

Og relaterer det straks til den just afgåede amerikanske præsident.

”Vi snakkede også som fake news for fem, ti og 20 år siden, men jeg tror helt klar, at Trump har hjulpet til med at gøre mange opmærksomme på, om der er en eller flere sandheder. Og hvem der er afsender? Tidligere når det blev sagt offentligt og ikke mindst af en præsident, så har mange troet det var rigtigt. De fire år med Trump i spidsen for USA har været med til at vænne os til konstant at stille spørgsmålet: Er det nu rigtigt?”

Vil gerne have vejleder til at levere. Også når det gælder kildesøgning.

Foto: Anne Kring

LEKTOREN

Jane Flarup er lektor i organisationsdæknings og projektledelse ved Aarhus Universitet Business and Social Sciences og leder af Forretningsspecialiseringen af diplomingeniører.

"Når jeg starter med et nyt hold, har jeg en klar forventning om, at de har været tampet igennem med kildekritik og metode, så det ikke skulle være min opgave, men det bliver det alligevel. Der er selvfølgelig fag, der er mere hardcore på de områder, fx samfundsfag, men sådan er virkeligheden ikke der, hvor jeg underviser og vejleder," forklarer Jane Flarup.

De studerende har svært ved at finde informationer, og de falder for de hurtige løsninger. Det ser hun tydeligt som vejleder.

"Deres søgeteknik er simpelthen for dårlig. De er usikre på, hvordan de skal søge. Hvis jeg fortæller dem om valide kilder som Dansk Industri, Kommunernes Landsforening eller HORESTA, kender de ikke navnene," fortæller Jane Flarup.

Og så er de alt for hurtige på aftrækkeren, når der skal vinkles.

"Hvad kan du gøre for, at jeg får 12?"

"Jeg synes ikke, de er specielt fantasifulde i forhold til at komme ud i krogene for at finde nye vinkler, inden de træffer beslutning om opgavens problemformulering.

Hun vejleder studerende mellem 23 og 25 år, der skal udvikle forretningsmuligheder som fx at udvikle apps til

bookingsystemer, starte konsulentfirmaer med rådgivning til forskellige brancher eller genbrug af madaffald i fødevarersektoren.

Jane Flarup har oftest mellem 10 til 16 grupper af studerende: "Samtlige grupper spørger, hvordan skal vi gøre det her? Jeg er lidt rystet over, at de studerende ikke på forhånd har overvejet, hvordan de skulle gribe opgaven an. Da jeg studerede, var det pinligt at fremstille sig som "hjælpeløs." Jeg turde i hvert fald ikke komme ind til min vejleder uden en idé."

En af kollegerne på et andet institut fik engang følgende spørgsmål fra en studerende: "Hvad kan du gøre for, at jeg får 12? Vil gerne have vejleder til at levere. Også når det gælder kildesøgning."

Hun roser de studerende for at være "megagode ude på nettet".

"Men de er ikke systematiske nok. Fake news og sølvpapiershatte gør alt for at komme igennem til de unge. Hvordan sikrer de, at de hopper på noget, der ikke passer. De går bare videre. Tjekker de afsenderen. Jeg synes ikke, de er obs nok på det."

De læser ikke nok

Læsning og brug af biblioteker spiller en alt for lille rolle blandt de studerende, som Jane typisk underviser, nemlig ingeniørstuderende.

"Mit indtryk er, at der er tendenser til, at de ikke læser nok. De forventer, at mine PowerPoints er så gode, at de

kan klare sig til eksamen. Og der er for mange der ikke forbereder sig til forelæsningerne," siger Jane Flarup.

For et par semestre siden fandt hun en forskningsartikel, som hun lagde ind i undervisningen, siger hun og tilføjer.

"10 sider peer reviewed af 'top of the pops'. Det kan de studerende ikke håndtere, og det burde man, når man læser på universitetet, som jo er forskningsbaseret undervisning."

"Og bruger de selv bibliotekerne. Nej, det gør de SLET ikke. Kun hvis der er en lærebog, de ikke vil investere i, så låner de. Også gerne gamle udgaver. De låner, hvad der er."

Hun har oplevet at undervise efter en engelsk lærebog, der også foreligger på dansk. Nogle studerende sidder med en udgave, der er tre oplag tilbage og lånt på biblioteket. Det gør det, ifølge Jane, altså svært at blive enige om, hvilke sider der refereres til.

Tættere samarbejde

Den sporadiske brug er ikke bibliotekernes eller bibliotekarernes skyld. Jane Flarup forsker selv i trivselsspsykologi og oplever, at bibliotekerne stiller sig til rådighed, når hun efterspørger hjælp.

"Når jeg har haft behov for at få hjælp til at finde en fornuftig søgestreng. Så har de været der. Det er det, de kan!"

Men som underviser må Jane Flarup gribe i egen barm: "Jeg må med skam melde, at det kan være mig, der ikke har udnyttet mulighederne godt nok. Det er os undervisere, der skal inddrage bibliotekerne mere."

Hun har et helt konkret forslag.

"Et meget tættere samarbejde mellem bibliotekarer og undervisere på universiteterne. Det kunne forbedre kildesøgningen. Og lad bibliotekarerne komme ind i undervisningen og forklare, hvordan de kan bruges. Men det er jo også til syvende og sidst et ressourcespørgsmål."

Foto: DFFU

De er meget vant til at søge litteratur til deres opgaver i Google, for det er det, man gør.

DFFU-FORMANDEN

Karin Bettina Englev er formand for Danske Fag-, Forsknings- og Uddannelsesbiblioteker og ansat på Det Kgl. Bibliotek, AU Library Emdrup.

"Min erfaring er, at de studerende er mindre opmærksomme på, hvor deres kilder stammer fra, end de har været. De har ikke godt nok styr på, hvad der definerer en videnskabelig artikel," siger Karin Englev.

Årsagen er enkel.

"De er meget vant til at søge litteratur til deres opgaver i Google, for det er det, man gør. I den indledende fase af informationsøgning er det fint, men det har konsekvenser når de skal i gang med mere systematiske litteratursøgninger. Ved at Google finder man det, man søger, men man finder ikke det man IKKE søger. På universitetet er det vigtigt, at kilder har evidens, at det bygger en videnskabelig tradition og lever op til, hvad en videnskabelig artikel skal kunne."

Ved at Google er det anderledes, da store del af den videnskabelige litteratur ikke findes frit tilgængeligt på internettet og som en konsekvens heraf, ikke høstes af Google. Det er derfor vigtigt at de kender de databaser, der er væsentlige inden for deres fag.

"På Google kan vejlederen og censor ikke følge søgningerne og vurdere datagrundet for ens opgave, da det er svært at eftergøre søgningen, hvilket databaserne giver mulighed for."

"Kildekritik never stops"

Der er intet forkert i at Google eller bruge Google Scholar og Wikipedia.

"Det er jo det, alle gør af privat interesse. Man skal bare vide, at hvad det kan bruges til, og hvor begrænsningerne er. F.eks. er Google Scholar meget brugbar til citationsanalyser og til at finde lignende artikler og artikler udgivet som Open Access. Men de studerende er ikke bevidste om, forskellen på at foretage litteratursøgninger i Google Scholar og i databaser," forklarer Karin Englev.

Hun er ikke i tvivl om, at de studerende er stødt på kildekritik.

"Det sker allerede i grundskolen. Men man glemmer det man lærer. Det er noget man skal have repeteret mange gange, så der er progression, og man til stadighed får fyldt mere på sin kritiske sans. Vi skal blive ved med at undervise i kildekritik."

"Når studerende starter på universitetet skal de have styr på. Hvem er afsender? Hvad er formålet med artiklen/bogen? Hvilke kilder bygger det på. Hvilket forlag bliver det udgivet fra?"

Karin er bekymret over en udvikling, hvor influencers etc. betyder mere end fakta fx når det gælder helt aktuelle emner som vacciner og mundbind. Bekymringen gælder ikke mindst sociale medier og søgjetjenesterne.

"Der er en tendens til, at den der råber højest eller har mest karisma, lytter man mest efter," siger hun.

Og der er tendens til ensporing.

"På Facebook og ved at Google, får man mest foreslået det, man er enige i, da ens gamle søgninger huskes. Men det er jo også sundt at få andre synspunkter ind," fortsætter hun.

På universitetet er det helt nødvendigt.

Karin Englev mener klart, at bibliotekarer har en rolle i forhold til kildekritik, for "man skal ikke underkende den informationskompetence, som bibliotekarer besidder."

Større fokus på de sociale medier

Men hvad kan fag-, forsknings- og uddannelsesbibliotekerne gøre?

"Vi skal være bedre til at samarbejde med gymnasierne og deres bibliotekarer, så vi sikrer, at der er progression igennem ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser i forhold til undervisningen i kildekritik og informationsøgning. Samtidig skal vi også samarbejde med folkeskole- og folkebibliotekerne, som betyder noget for gymnasierne og erhvervsskolerne," siger Karin Englev.

"Der skal generelt et større fokus på de sociale medier og at uddanne de studerende i at bliver mere kritiske og bevidste brugere af al den information de har adgang til. Og der spiller bibliotekerne en stor rolle."

Hun mener desuden, at kildekritik og litteratursøgning burde tælle ved bedømmelse af alle opgaver.

Unge bruker i stadig stigende grad sociale medier, og det burde bibliotekarne interessere sig mere for.

sociale medier og hvordan man søger informationer.

Det er her, de unge finder informationer. For eksempel på Youtube, hvor man får man et hurtigt resume af et emne. Men er det rigtigt?" spørger Finn retorisk.

Fem gode råd

Finn Rasmussen synes, at fake news er et dårligt begreb og er blevet yderligere forplumret efter Trumps brug af det. Han vil meget hellere tale om misinformation, desinformation og malinformation (se faktaboks), som er de faglige termer.

"Misinformation og desinformation forsvinder ikke, selv om Trump skulle forsvinde, men det kan godt være, at det får mindre opmærksomhed i mediene. Søgningerne på fake news på Google steg kraftigt i 2017, det år Trump blev indsat som præsident," forklarer han.

Finn Rasmussen har fem idéer til at stoppe desinformation:

- 1: Facebook, Google, Twitter etc. skal reguleres og skal være forpligtet til selv at faktatjekke, hvad der ligger på deres platforme.
- 2: Styrke og støtte faktatjek generelt ligesom for eksempel Detektor.
- 3: Styrke mediernes egen etik og kildekritik for meget desinformation deles gennem dem
- 4: Vores kritiske opmærksomhed skal øges, så vi bliver bedre til at spotte desinformation
- 5: UNESCO arbejder meget med begreberne *social media literacy* og *digital literacy*. Begge skal styrkes i undervisningen.

heder på nettet og videresendes 70% mere, så de når bredere ud.

Det var også en øjenåbner at få at vide, at det kan være meget velorganiseret.

"Jeg viste dem eksempler fra Rusland om, hvordan falske nyheder deles. Hvordan de bruges til at skabe splittelse og forvirring i Vesten og overfor egen befolkning skabe en fortælling om vesten som dekadent, umoralisk og på kanten af kaos. De vidste de ikke, men det synes klart det er vigtigt for dem at vide," forklarer Finn Rasmussen.

Danske unge med selvtillid

Selv om der er mangler, klarer de danske unge sig godt i forhold til andre lande.

"Hvis du sammenligner med mange steder i verden, er de unge klædt meget bedre på. Men de har en meget stor selvtillid, og det er tydeligt, når man er i dialog med dem, at der trods alt er mange ting, de ikke ved."

Hvad med bibliotekerne i forhold til at gøre unge mere kildekritiske.

"Det er min fornemmelse, at bibliotekarne ikke ser sig selv i den rolle. Unge bruger i stadig stigende grad sociale medier, og det burde bibliotekarne interessere sig mere for. Deres rolle kunne være at vejlede de unge i, hvordan man gebærder sig på de

Mis-information. Forkert, men er ikke lavet for at skade.

Des-information. Falsk information, der har til hensigt at skade en person, organisation eller land.

Mal-information. Baseret på fakta, men brugt til at skade person, organisation eller land.

Kilde: Finn Rasmussen

Kilder: European Commission (2018): Fake News and Disinformation Online, Directorate-General for Communication.

The spread of true and false news online. Soroush Vosoughi, Deb Roy & Sinan Aral. Science, 09 Mar 2018, Vol. 359, issue 6380 - pp. 1146-1151.

MEDIEEKSPERTEN

Finn Rasmussen, kultursociolog fra Københavns Universitet, medieekspert og forfatter forfatter til bogen 'Medier og politisk kommunikation'. I 2018 udkom 3. udgave af bogen rettet mod gymnasier og erhvervsskoler.

I 2018 udkom 3. udgave af bogen 'Medier og politisk kommunikation' rettet mod gymnasier og erhvervsskoler. Den beskriver og analyserer nyheder, journalistik, politisk kommunikation og meningsdannelse i samfundet.

I forbindelse med lanceringen blev ungdomsuddannelserne tilbudt forskellige foredrag.

"Der har været mest bud efter er 'fake news' og misinformation. Det er de unge meget interesseret i, fordi det er deres egen medievirkelighed. Den er samtidig noget mere kompliceret end de umiddelbart forestiller sig," fortæller forfatter Finn Rasmussen.

Meget, de ikke vidste

Under foredragene stillede han spørgsmålet: Hvor gode er I til at spotte falske nyheder. Derefter sammenlignede han deres svar med en europæisk undersøgelse fra 2018.

"Det der slog mig, var at danskerne har en meget stor selvtillid i forhold til at spotte falske nyheder. Det var danskerne meget overbeviste om, at de kunne. Og gymnasieleverne bekræftede det. Men under mit foredrag bliver de alligevel overraskede over, at der var meget, de ikke vidste.

For eksempel de meget avancerede 'deep fake news'. Eller at falske nyheder spredt sig hurtigere på nettet. Ikke mindst når det handler om politik," siger Finn Rasmussen.

Faktisk spredes falske nyheder seks gange hurtigere end faktabaserede ny-

Hjerneføde til lunsj

Av Aud Gjersdal,
Aud.Gjersdal@uib.no

Folkebibliotekene kan bli viktige samarbeidspartnere i forskningsformidling. I arrangementsrekken "Akademisk lunsj" samarbeider fagbibliotek og folkebibliotek om å bringe gode formidlere i kontakt med offentligheten.

Ludvig Holbergs fødeby Bergen, Norges næststørste by, har flere viktige undervisningsinstitusjoner: Norges handelshøyskole, Høgskulen på Vestlandet (Bergen) og Universitetet i Bergen (UiB). Formidling av forskning til allmennheten er viktig i et demokratisk samfunn. Men ikke alle prioriterer dette.

Ta gjerne med matpakken

I arrangementsrekken **Akademisk lunsj** samarbeider nevnte institusjoner med byens folkebibliotek, Bergen Offentlige Bibliotek, om å formidle forskning til allmennheten. Ideen er å gi gode tradisjonelle foredrag innenfor et mangfold av fag og temaer. Professor Åslaug Ommundsen fra UiB holdt september 2019 seriens første foredrag. Tittelen var "Bokproduksjon i Bergen i mellomalderen". Fornyelse og variasjon er viktig, så etter hvert har samtale mellom forsker og litteraturformidler blitt en del av repertoaret. I mai blir det paneldebatt om forskningsformidling. Navnet Akademisk lunsj har å gjøre med at arrangementene skjer i lunsjtiden, så publikum kan gjerne ta med matpakken, og det er selvfølgelig gratis å komme.

En dytt ut i offentligheten

Mange finner veien til disse lunsjene, og lokalene pleier å fylles opp. Dette møtet mellom forsker og publikum kommer i stand ved at fagbibliotekene ved den enkelte undervisningsinstitusjon identifiserer kandidater og tar den første kontakt. Totalt disponerer deltakende institusjoner cirka 2.100 årsverk

Klimaforsker Helge Drange fra UiB trakk et stort publikum. Fotos Aud Gjersdal

De ulike typer bibliotek har det til felles, at de arbeider for et demokratisk samfunn

i undervisnings- og forskerstillinger¹, og dette bare antyder det brede spektrum av mulige foredragsholdere. Folkebiblioteket velger mellom alternativene og gir den gode formidler en liten dytt ut til offentligheten, og tilbyr en arena. På den kan forskeren møte allmennheten ansikt til ansikt, for å overføre kunnskap, men også inngå i dialog med dem. Det blir gjort opptak av arrangementene, som igjen blir tilgjengelig i folkebibliotekets offentlige podkast arkiv². Podkasten når et større publikum, der gjennomsnittlig antall besøk er 860. På grunn av Covid-19 er det også gjort videoopptak av foredrag, uten publikum til stede³.

Tilgjengelige som podkast

"En åpen og opplyst offentlig samtale" Forskjellige grupperinger på ulike nivåer har ulike interesser av å støtte arrangementsrekken.

Det kan være å bedre institusjonens omdømme, rekruttere studenter eller å gjøre forskningen bedre.

De ulike typer bibliotek har det til felles, at de arbeider for et demokratisk samfunn. I arbeidet med å bringe forsker og allmennhet sammen, ser vi hvordan bibliotekene kan komplettere hverandre, og etablere et system for formidling.

Nasjonal bibliotekstrategi oppfordrer bibliotekene i høyere utdanning og folkebibliotek til økt samarbeid om formidling. På den måten gis et bidrag til "en åpen og opplyst offentlig samtale", slik grunnloven sier, og demokratiet krever.

Aud Gjersdal er universitetsbibliotekar ved Universitetsbiblioteket i Bergen og deltar i arbeidet med **Akademisk lunsj**.

1. Tall for Høgskulen på Vestlandet (Bergen) er fra 2017
2. BOBcast: <https://bergenbibliotek.no/e-bibliotek/bobcast>
3. BOBtv: <https://bergenbibliotek.no/e-bibliotek/tv>

Hamstring - også i 1922. Fra avisen "Klokken 5", 24. februar 1922.

Fri adgang til seks millioner digitaliserede avissider

Aftale om åben online adgang til blandt såkaldte ejerløse aviser, der ikke længere udkommer.

I tæt samarbejde med rettighedshaverne er der ekstraordinært blevet åbnet for online adgang til 67 digitaliserede avistitler udgivet i perioden 1921-2002 via Det Kgl. Biblioteks database Mediestream. Det drejer sig om bl.a. Aktuelt, Land og Folk, Nationaltidende, Aalborg Amtstidende, Fyns Venstreblad og mange andre. I alt mere end seks millioner avissider. Disse såkaldt ejerløse aviser udgør den del af den nationale avissamling, som fortsat er ophavsretligt beskyttet, men hvor bladhusene ikke længere eksisterer.

Det Kgl. Bibliotek har her indgået en aftale om adgang til aviserne med Copydan Tekst & Node, som repræsenterer rettighedshaverne til de ejerløse aviser. Aftalen er kommet i stand på baggrund af folkebibliotekernes lukning for publikum i den aktuelle coronasituation, hvor brugerne af fol-

kebibliotekerne ikke kan få adgang til aviserne på deres lokale bibliotek som normalt.

En guldgrube for historiefolket
Det Kgl. Bibliotek giver via Mediestream adgang til over 35 millioner digitaliserede avissider. Her har alle interesserede mulighed for at søge i fx dødsannoncer, reklamer og historiske avisdebatter og følge udviklingen i mediernes omtale af tidligere tiders aktuelle samfundstemaer.

For eksempel kan man finde svar på, hvordan aviserne har omtalt pandemier gennem de sidste 300 år. Den Spanske Syge, der stoppede sin hærgen i 1920, er omtalt utallige gange i tidens aviser, og både "karantæne" og "hamstring" blev debatteret dengang som nu. Alle aviser fra før 1921 er frit tilgængeligt online for alle, og når der

Af Nicola Ravden, Louise Ahrenfeldt, Niels Bønding og Ditte Laursen, Det Kgl. Bibliotek dila@kb.dk

ikke er corona-lukket, er det muligt for alle at få adgang til de nyere aviser i det samlede aviskatalog, hvis man møder op på Det Kgl. Biblioteks betjeningssteder.

Fri online adgang for alle
Nogle universiteter (CBS, KU, RUC, SDU) har i forvejen en licensaftale med Det Kgl. Bibliotek, der giver online adgang til de ejerløse aviser, men lige nu er der altså fri online adgang for alle.

Når folkebibliotekerne åbner igen, skal man som universitet igen have en licensaftale med Det Kgl. Bibliotek for at få online adgang til disse aviser.

Universiteter, som har interesse i en fremtidig online adgang til de ejerløse aviser, kan henvende sig til Det Kgl. Bibliotek.

Det Kgl. Bibliotek giver via Mediestream adgang til over 35 millioner digitaliserede avissider.

Foto: KB

Projekt for avisdigitalisering 2014-17

Ved en særlig bevilling på finansloven blev 35 millioner avissider, fordelt på 181 titler, digitaliseret i årene 2014-17 og gjort tilgængelige i mediestream.dk.

Digitaliseringsgrundlaget var mikrofilm. Udvælgelsen af aviser til digitalisering skete ud fra flere kriterier:

- De nulevende aviser blev prioriteret højest
- Komplet filmede titler blev prioriteret højere end ukomplet filmede
- Jævn geografisk dækning af hele landet
- Hele det politiske spektrum repræsenteret

Visualisér danmarkshistorien – og download den som pdf.

Med værktøjet *Smurf* kan man få visualiseret søgninger i aviserne over tid og på den måde spotte tidens tendenser – hvornår blev ordet "feminist" for eksempel mere moderne end "rødstrømpe" – og hvad var betegnelsen mon før 1970? Smurf er et godt analyse redskab, som kan være nyttigt for mange studerende.

<http://labs.statsbiblioteket.dk/smurf>

mediestream.dk
<https://www.kb.dk/find-materiale/samlinger/statens-avissamling>
Kontakt@kb.dk

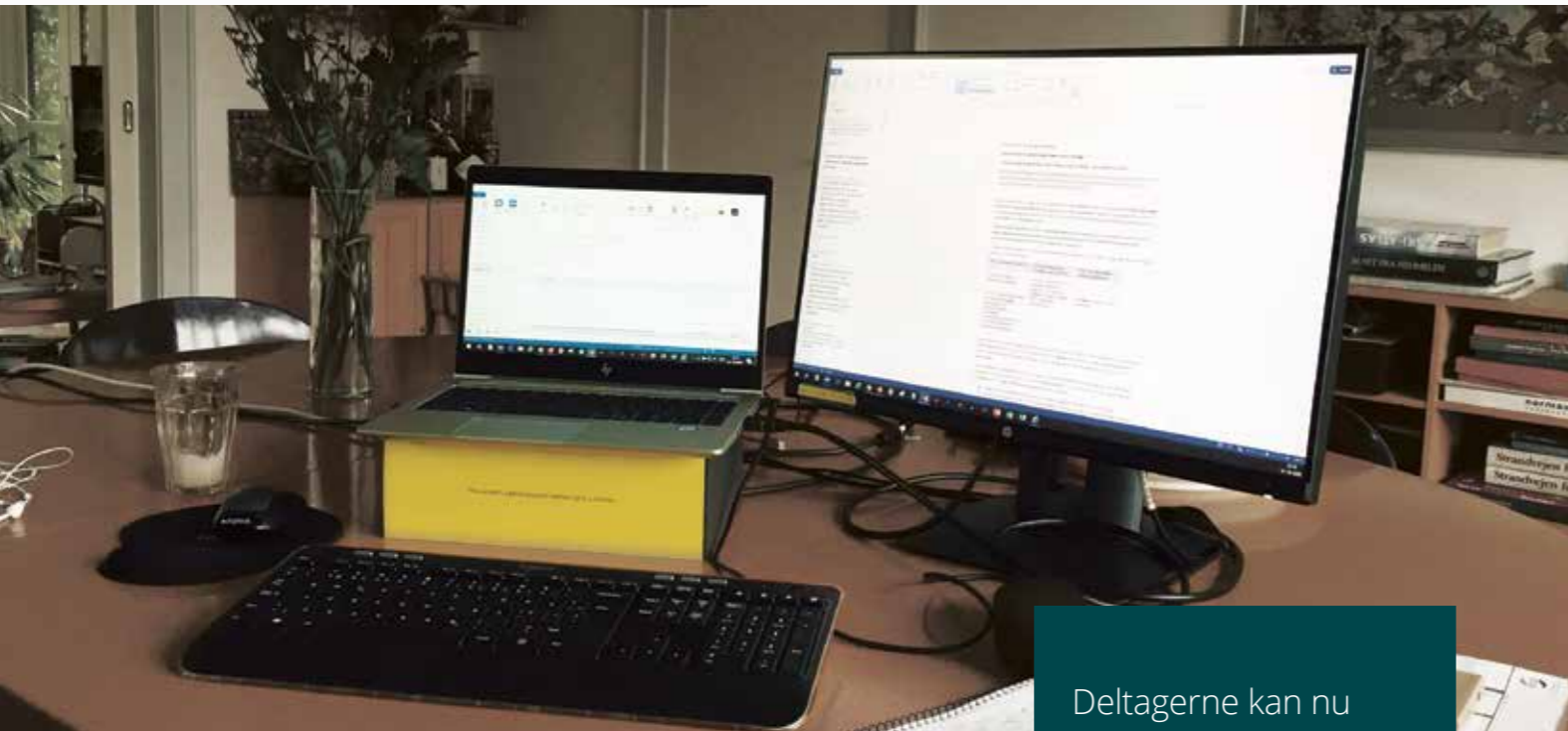

Hvad Nyt? Ja, det er faktisk navnet på en af de utallige danske aviser, der ikke udkommer længere. Her klip fra 1848.

Somme tider hjælper et lille skub

Af Annette Refn,
anre@dtu.dk

Corona: Fra sparsomt fremmøde på DTU Bibliotek til befolkede online-kurser

"Kursuslokalet" under corona. Foto: Annette Refn

DTU Bibliotek har i mange, mange år afholdt småkurser og introduktioner for DTU's forskere og ph.d.-studerende.

Efter at vi nu i 25 år har stillet al litteratur og databaser til rådighed elektronisk og online, kommer forskerne ikke længere fysisk på biblioteket. DTU Bibliotek er ellers centralt placeret i administrationsbygningen lige midt på DTU Lyngby Campus. Ingen på campus har kontor meget mere end en kilometer fra biblioteket i bygning 101.

Vi har gennem årene undret os lidt over, at det var så svært at lokke forskere og ph.d.-studerende til at komme til vores kurser og introduktioner - en kilometer ...

Tilbuddene og promovningen af dem har vi løbende justeret, men vi har altid syntes, at indholdet har været både relevant og fagligt givende for målgruppen. Tænk alt det, vi kan gøre for at gøre livet som forsker på DTU lettere, når det gælder litteratursøgning, referencehåndtering, deling af resultater, lagring af forskningsdata osv. osv.

Face-to-face-mødets værdi

Gennem semesteret afholder vi hver måned et par kurser målrettet DTU's forskere og ph.d.-studerende: introduktion til litteratursøgning og DTU Biblioteks ressourcer, referencehåndtering og værktøjer dertil, om hvordan man øger synligheden af sin forskning etc.

Deltagerne kan nu komme fra hele DTU, det vil sige også fra DTU's andre lokationer i Ballerup, Risø, Silkeborg, Hirtshals, etc

Foto: Shutterstock

Vi veksler mellem at tilbyde kurserne formiddag og eftermiddag for at nå så bredt et publikum som muligt.

Disse kurser har gennem årene ikke haft den helt store tilslutning, når man tænker på potentialet. DTU har mere end 2.000 forskere, og hvert år indskrives ca. 450 nye ph.d.-studerende på universitetet, svarende til ca. 1.300 ph.d.-studerende til hver en tid.

Vi har altid tænkt, at face-to-face-mødet var med til at styrke udbyttet for deltagerne på vores kurser. Der sker noget mellem mennesker, når vi sidder i samme rum. Vi har da talt om, at introduktionsvideoer måske kunne klare en del af jobbet, men vi har fastholdt de fysiske kurser.

Nu: 3-4 gange så mange deltagere som "i gamle dage"

Men så, tvunget af omstændighederne ved Corona-nedlukningen i foråret 2020, måtte vi efter en lille tøven omlægge alle vores introduktioner og værktøjskurser til at foregå online via fx Zoom. Og hold op, det viste sig at være en god ide.

Vi oplever nu en langt større tilslutning til vores kurser. På vores online kurser møder vi 3-4 gange så mange deltagere som "i gamle dage". Og deltagerne kan nu komme fra hele

"Vi når bredere og dybere ud til målgruppen ved at gå online."

DTU, det vil sige også fra DTU's andre lokationer i Ballerup, Risø, Silkeborg, Hirtshals, etc.

Vores informationsspecialister sidder på hjemmekontoret og giver et oplæg i Zoom-rummet, hvorefter vi åbner for spørgsmål og dialog. Her har vi, som ved den almindelige kursusafvikling, mulighed for at tage udfordringer inden for emnet op i deltagerens egen kontekst. Nok er dialogen og spørgelysten hæmmet af online-formen, men udbyttet er alt i alt yderst tilfredsstillende. Feedback fra deltagerne bekræfter dette.

Beredt til tænderne

Ingen tvivl om at vi også, når Corona-pandemien en gang er lagt bag os, og vi igen må møde op på arbejde i vores elskede bibliotek, vil fortsætte med at udbyde disse kurser målrettet forskere og ph.d.-studerende online. Vi når bredere og dybere ud til målgruppen ved at gå online.

Og nu er vi beredte til tænderne. Vi har nemlig samlet masser af erfaringer med, hvordan man aktiverer deltagerne online, hvordan man får feedback og hvad man gør, når teknikken driller.

Tak for skubbet, Corona.

Foto: DTU

Annette Refn er specialkonsulent i Web og kommunikation DTU Bibliotek - vejen til viden og innovation.

Aarhus Amtstidende.

Folketidning og Adresse-Lis for Jylland.

Høgeer 6 Gange ugentlig.

Nr. 25.

Lørdag den 27. Januar 1900.

34. Marg.

I min Udsalgstid

er fremlagt til absolut Bortsalg:

25 Bøger, frit Valg, 6 Kr. pr. Stk.
25 Bøger, frit Valg, 10 "
25 Bøger, frit Valg, 20 "
25 Bøger, frit Valg, 30 "
25 Bøger, frit Valg, 40 "
25 Bøger, frit Valg, 50 "
25 Bøger, frit Valg, 60 "
25 Bøger, frit Valg, 70 "
25 Bøger, frit Valg, 80 "
25 Bøger, frit Valg, 90 "
25 Bøger, frit Valg, 100 "
25 Bøger, frit Valg, 110 "
25 Bøger, frit Valg, 120 "
25 Bøger, frit Valg, 130 "
25 Bøger, frit Valg, 140 "
25 Bøger, frit Valg, 150 "
25 Bøger, frit Valg, 160 "
25 Bøger, frit Valg, 170 "
25 Bøger, frit Valg, 180 "
25 Bøger, frit Valg, 190 "
25 Bøger, frit Valg, 200 "

Der foruden gives extra 10 pct. Rabat for konstant og længe Udsalgstid.

Sophus Nielsen,

44 Tves 11, lige for Volden. - Telefon 341.

I min Udsalgstid

er fremlagt til absolut Bortsalg:

16 Hørre-Klædninger, frit Valg, 12 Kr. pr. hele Sæt.
17 Hørre-Klædninger, frit Valg, 16 Kr. pr. hele Sæt.
20 Hørre-Klædninger, frit Valg, 20 Kr. pr. hele Sæt.
24 Overfrakker, frit Valg, 17 Kr. pr. Stk.
22 Overfrakker, frit Valg, 23 Kr. pr. Stk.
18 Overfrakker, frit Valg, 20 Kr. pr. Stk.

Anders og Thorsens og med en hel masse Begrebsbøger, og som alle er i Stand til at gøre det bedste af sig selv.

Men da, 2. Højstetings Tid, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Der hedder det gamle Brev, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Der hedder det gamle Brev, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Der hedder det gamle Brev, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Der hedder det gamle Brev, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Der hedder det gamle Brev, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Der hedder det gamle Brev, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Højstetings Tid i Aarhus.

Om Højstetings Tid i Aarhus, og en videnskabelig Højstetings Tid i Aarhus.

Der hedder det gamle Brev, som den er i sin Helhed, er det et stort Arbejde at gøre sig klar til det.

Foto: Stefan Katic

Brug dog kataloget!

I Aarhus Amtstidende lørdag den 23. januar 1900 kunne man blandt andet læse om drøftelser om bygning af "en videnskabelig højskole i Aarhus", telegrammer fra Boerkrigen i Sydafrika og et friskt interview med den russiske forfatter, grev Leo Tolstoj.

Men dagens avis indeholder også et fint læserbrev fra en trofast bruger af det daværende Landbohøjskolens Bibliotek, som i 1898 havde svimlende 2.633 udlån! Og så får vi slået fast, hvordan man bedrev litteratursøgning før internettet:

Man brugte da *kataloget!*

Aarhus Amtstidende udkom for sidste gang i 1965.

LANDBOHØJSKOLENS BOGSAMLING

Den af Hovedstadens store offentlige bogsamlinger, som indeholder den righoldigste Samlinger Værker i en hel række vigtige, praktiske Fag, nemlig Veterinærvidenskab, Landbrug, Havebrug, Skov og Landmaaling, er uden tvivl Landbohøjskolens Bibliotek, som dermed faar stor Betydning for de mange udenbys boende dyrkere af disse Fag.

Landbohøjskolens Bogsamling indeholder for tiden omtrent 15.000 forskellige Værker indbundne i henved 28.000 Bind. Angaaende Udlån findes interessante Enkeltheder i Landbohøjskolens Aarsberetninger. Af den sidst udgivne af disse fremgaar det, at Udlaanen for Finansaaret 1897-98 var følgende: til Lærere og Assisterter ved Landbohøjskolen blev der udlaant i alt

Aarhus Amtstidende, 23. januar 1900. (Af Havebrugskandidat Andreas Madsen)

1535 Bind, til de studerende 782 Bind (og) til "andre Laantagere" 316 Bind, i alt 2633 Bind.

Disse Tal maa forstaaes i Forbindelse med, at Udlaanen er i rask stigning fra Aar til Aar. Det Tal, som siger mest, er sikkert de 316 Bind, der henhører under Afdelingen "andre Laantagere".

Beretningen oplyser intet om, hvor mange af disse, der er bosatte i København, og hvor mange der er udenbys boende, men det er næppe urigtigt at antage, at de sidstnævnte kun er faatallige, og at Bogsamlingen kun i meget ringe grad kommer til nytte udenfor Københavnen og dennes nærmeste Omegn.

Det er urimeligt og højst besynderligt, thi en Bogsamling som Landbohøjskolens henvender sig i lige så fuldt Maal til Landboerne som til Hovedstadens Indbygere. Hvad enten der er tale om en Landmand, Havebruger, Landmåler, Skovbruger eller Dyrlæge, vil Landbohøjskolens Bogsamling være af Betydning for ham. Grunden til de udenbys boendes Tilbageholdenhed, som synes mig paafaldende, kan ligge i utilstrækkeligt Kjendskab til de særdeles liberale Udlaaensvilkår, og disse linjer har da til hensigt at give nogen Oplysning på dette Punkt.

Det vil som regel være tilstrækkeligt at sende et Brevkort eller Brev med Adresse: Landbohøjskolens Bibliotek, København V., og med Opgivelse af Titlen på den Bog, som Laantageren ønsker sig tilsendt sig samt forsynet med den Underskrift, der kan gjælde som Kvitivering for Bogens modtagelse.

Bogen vil da blive tilsendt; skulde den netop være udlaant, vil der dog hængaa nogen Tid.

Større Pragtværker samt enkelte sjældne Værker udlaanes aldrig, men disse Tal er forholdsvis ubetydeligt.

Portoen erlægges i Frimærker - ved Tilbagesendelsen; den regelmæssige Laanetid er en Maaned.

Landbohøjskolens Bogsamling.

(Af Havebrugskandidat Andreas Madsen).

Den af Hovedstadens store offentlige Bogsamlinger, som indeholder den righoldigste Samlinger Værker i en hel Række vigtige, praktiske Fag, nemlig Veterinærvidenskab, Landbrug, Havebrug, Skovbrug og Landmaaling, er uden Tvivl Landbohøjskolens Bibliotek, som dermed faar stor Betydning for de mange uden-

Udlaansvilkårene er saa imødekommende som tænkes kan.

Det vil være gavnligt i hvert Tilfælde at afskrive Titlen efter Landbohøjskolens Bogfortegnelse. Nødvendigt er det ingenlunde, men Kataloget er en Bog, som i sig selv er vel værd at have staaende på sin Reol.

Det er et smukt Bind, som kun sælges i solid Indbinding. Den er ført ned til 1894, men med visse Mellemrum udkommer Tillæg, det første formentligt i 1901.

Det skulle undre mig, om ikke adskillige Dyrkere af de Fag, der som før nævnt er repræsenterede i Landbohøjskolens Bogsamling, skulde - ved at gennemgå Kataloget - føle sig fristede

til at få een eller anden Bog til Gjennemlæsning, til Forøgelse af deres Viden eller Optrækselse af eet eller andet, som maaske er gaaet i Glemmebogen.

Skulde denne Fristelse komme over Vedkommende, så vilde disse Linier oplyse om den hidtil ukjendte Kjendsgerning, at Udlaansvilkårene er saa imødekommende som tænkes kan, saa at ingen er afskaaren fra det for mange Landboere vigtige københavnske, offentlige Bibliotek, der langt fra at ruge gjerrigt over fine Skatte, tværtimod gør det muligt, at disse kunne spredes rundt om i hele Landet.

Tomt. Helt tomt - og med konsekvenser for uligheden mellem eleverne.

Foto: Stefan Katic

Corona forstærker uligheden på ungdomsuddannelserne

Af Tine Segel, ts@kulturoginformation.dk, Marianne Bech Hansen, mr@stenhus-gym.dk

Gennem det sidste år med nedlukning af de fysiske biblioteker er det blevet tydeligt, hvilken vigtig rolle biblioteks-funktionen spiller for elever og studerende på landets uddannelser.

Noget som vi også internt i bibliotekerne er blevet mindet om er værd at fremhæve på baggrund af talrige henvendelser fra elever og studerende fra deres hjemmestudiepladser. I forhold til ungdomsuddannelserne har vi gennem årene på tværs af biblioteks-sektoren drøftet de udfordringer, der opstår, når det ikke er et lovkrav, at en uddannelsesinstitution har en biblioteks-funktion og/eller en bibliotekar

tilknyttet. Det har en slagside for nogle grupper af unge, og vi opfordrer til, at bibliotekssektoren fortsat har et særligt fokus på denne gruppe.

I Danmark er det en grundlæggende værdi, at vores unge skal have lige muligheder i uddannelsessystemet – lige meget hvor de bor, eller om de kommer fra et bogligt stærkt eller svagt hjem. Virkeligheden er dog, at unge på ungdomsuddannelser oplever en stigende ulighed, der forstærkes af corona-epidemien. Uligheden skyldes meget forskellig adgang til materialer og vejledning i at finde dem og vurdere dem kildekritisk.

Kort sagt: det handler om adgangen til en bibliotekar og et bibliotek.

Store forskelle – som coronaen forstærker

Det er ikke et lovkrav, at en ungdoms-uddannelse skal have et bibliotekar-betjent bibliotek, og besparelser i de senere år har ført til, at nogle ungdomsuddannelser fravælger licenser til relevante databaser og/eller fyrer uddannelsesbibliotekaren. Dermed kan elever på én ungdomsuddannelse have langt bedre forudsætninger for at finde relevant information – fysisk, såvel som digitalt – til deres opgaver, end elever på en tilsvarende ungdoms-

uddannelse i en anden by. Forskellen forstærkes af, at Danmark er lukket ned på grund af corona-epidemien, så heller ikke det lokale folkebibliotek har åbent som vanligt.

Af "National Analyse af bibliotekstilbud til ungdomsuddannelserne" fra 2019 fremgår, at der i årene 2015-2018 blev afskudt 43 uddannelsesbibliotekar på landsplan. Fra 177 i alt til 134 på kun fire år. Har det betydning for elevernes ulige adgang til kvalitetsmaterialer? Ja, i den grad!

Mere ensartet bibliotekstilbud

Vores bekymring for eleverne forstærkes af, at de nu er hjemsendt helt frem til den 28. februar, og med de seneste meldinger om aflyste eksamener og mere hjemmestudie, må det forventes, at hjemsendelsen vil var længere.

Hvis vi som vidensamfund ønsker at give vores unge de bedste forudsætninger for at gennemføre deres ungdomsuddannelse, skal vi sætte ord på værdien af adgangen til relevant information, bibliotekarisk vejledning i informationsøgning og formidling af tilgængelige informationsressourcer.

Og så skal vi ikke mindst have fokus på, at de unge udvikler stærke informationskompetencer til at begå sig i uddannelsessystemet, og vi skal kæmpe for et mere ensartet bibliotekstilbud på tværs af kommunegrænser og ungdomsuddannelser.

Det bør vi fortsat kæmpe for sammen i bibliotekssektoren på tværs af uddannelses-, folke- fag- og forskningsbiblioteker.

Marianne Bech Hansen er formand for GAEB (Gymnasiernes, Akademiernes og Erhvervsskolernes Biblioteksforening)

Tine Segel er formand for Forbundet Kultur og Information

Ny digital publikumsplatform hos Videnskaberne Selskab

Hvad enten du er på udkig efter forskellige blækspruttearter, puniske gudebilleder, optegnelser over Knud den Helliges møntsamlng eller de astronomiske observationer af Venus' passage forbi solen i 1769 – eller bare et af tusindvis af andre emner – så er du kommet til det helt rette sted, når du går ind på publ.royalacademy.dk.

Lige siden etableringen af Videnskaberne Selskab i oplysningstidens Danmark har det været et fast punkt på dagsordenen at gøre videnskaben og dens landvindinger tilgængelige for alle. Ud fra helt samme grundtanke har vi nu valgt at lancere en platform med

fri adgang til samtlige videnskabelige publikationer udkommet på Selskabets forlag siden dets opstart i 1745.

Så uanset om du er forsker, studerende eller bare helt almindeligt interesseret i videnskabens historie, kan du via platformen publ.royalacademy.dk bladde dig igennem op mod hele 6.500 afhandlinger fordelt på lige godt 300.000 sider og med en pulje af emner med nærmest kalejdoskopisk spændvidde.

Publikationsplatformen har været undervejs i et godt stykke tid, for når der er tale om en historie, der er så snøet

I årene 2015-2018 blev (der) afskudt 43 uddannelsesbibliotekarere på landsplan. Fra 177 i alt til 134 på kun fire år.

og snirklet som videnskabens egen, så skylder man den også, at tilgængeliggørelsen af alle dens kapitler bliver gjort så god, fleksibel og brugervenlig som muligt. Derfor har et helt team af eksperter lagt mange timer i udviklingen af et skræddersyet produkt, hvor der bl.a. er sørget for billedscanninger af højeste kvalitet, søgefunktioner tilpasset den enkelte brugers behov og download-muligheder. Der har ikke mindst været fokus på at sikre en optimal OCR-genkendelse af teksterne, hvilket er lykkedes for en stor del af materialet, om end publikationerne med den største grad af videnskabelig patina (og gotiske bogstaver!) stadig lader noget tilbage at arbejde på til en fremtid, hvor de tekniske muligheder tillader det.

<https://www.royalacademy.dk/da/Aktuelt/Publikationsplatform>

Foto: Adam Winger/Unsplash

To nye redaktionsmedlemmer søges

Har du lyst til at sætte dit fingeraftryk på tidsskriftet REVY? Har du gode ideer til, hvad medlemmerne skal læse i næste nummer? Og kunne du selv have lyst til at skrive eller tage billeder? Så er det måske noget for dig at komme med i REVYs redaktionsgruppe?

Det er til at overkomme. Vi holder et møde eller to om hvert nummer, hvor alle ideer kommer på bordet og bliver drøftet. Du er også særdeles velkommen til selv at bidrage med artikler til REVY og/eller med kortere oplæg på DFFU's Facebook-profil. REVY udkommer fire gange om året.

Kunne det være noget for dig, så tag en snak med REVYs redaktør Stefan Katić på 5077 8628.

DFFU SEKRETARIET
C/O Syddansk
Universitetsbibliotek
Studiestræde 6
1456 København K

HUSK:
DFFU ÅRSMØDE
DEN 16.-17. SEPTEMBER
TEMA: DIGITAL TRANSFORMATION
Comwell Middelfart